

RAZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE

jurij meden

Divided States of America – Laibach 2004 Tour

Slovenija 66'

produkcija Divided Artists; Art Rebel režija Sašo Podgoršek scenarij Sašo Podgoršek

fotografija Sašo Podgoršek glasba Laibach montaža Sašo Podgoršek

Na prvi pogled se zdi, da je dokumentarec *Razdružene države Amerike* Saša Podgorška, ki beleži turnejo Laibach po Ameriki leta 2004, tipičen glasbeni dokumentarec, kakršne na DVD-jih masovno izdajajo glasbene založbe, da bi promovirale svoje varovance, in ki povečini predstavljajo pogrešljivo robo, zanimivo zgolj za najbolj zagrizene oboževalce posameznega benda. Kaj naj bi to pomenilo? Najprej predvsem to, da je izdelek obrtniško brezhiben. In res je Podgorškov dokumentarec s tehničnega vidika osupljiva izkušnja. Digitalna fotografija v slovenskem filmu še nikoli ni izgledala tako dobro, kar obenem nikakor ne pomeni, da se film po vizualni plati ne more kosati z najvišjimi mednarodnimi standardi tega orodja: slika je kristalno čista in neverjetno kontrastna, za nameček je za slehernim kadrom slutiti premišljeno režiserjevo roko, ki kompozicije ropa poljubnosti in jih lepi v pomenljive celote. Zvočna podoba ne zaostaja. Večino pesmi, ki skoraj brez prestanka prepletajo tri bazične tipe vizualnega – koncertni posnetki, intervjuji z obiskovalci koncertov in geografski utrinki s potovanja –, sem sicer slišal prvič, vendar je bilo praktično nemogoče ugotoviti, kdaj se – oziroma če sploh se – posnetki živega zvoka prelivajo v studijskega in obratno. Tisto, kar nadalje zaznamuje industrijske glasbene dokumentarce, ki jih skušamo grobo definirati, je odsotnost vsakršne kritične distance, ki bi do obravnavanega benda pristopala drugače kot skozi optiko brezmejnne naklonjenosti, celo čaščenja, kar seveda uspešno onemogoča porajanje kakršnihkoli širših kontekstov in presežnih pomenov. Spet se zdi, da Podgorškov dokumentarec kot ulit pada v to manjvredno kategorijo. Celotno podjetje namreč vzbuja občutek izrazito enoumne naravnosti: v skladu s svojo filozofijo polprisotnosti so Laibach onstran posnetkov z odra praktično nevidni, film pa je zato v enakomernem ritmu prešpikan z njihovimi bolj ali manj lucidnimi in bolj ali manj provokativnimi političnimi izjavami v obliki mednapisov; vsi obiskovalci koncertov, s katerimi kamera dela intervjuje (od satanistov do družinskih očetov), so nad Laibachom uniformno navdušeni ter bend postavljajo na piedestal odrešenika Združenih držav Amerike, ki se utaplja v politični kloaki. Kar nas pripelje do prvega hakeljca, ki daje slutiti, da so *Razdružene države* mnogo, mnogo več kot to, kar se zdi na zgoraj opisani prvi pogled. Dokumentarec je bil namreč posnet tik za tem, ko je Amerika v drugo in tokrat vsaj navidez bolj legitimno izvolila svojega sedanjega predsednika, kar je neposredno po volitvah pri njegovih nasprotnikih – in samo slednji bržčas sestavljajo množico oboževalcev Laibach

v Ameriki – jezo v veliki meri začinilo z malodušjem, zelo prisotnim v posnetih izjavah. Laibach se seveda spretno umestijo v to rano in jo izdatno solijo, kar pri občinstvu – pač v skladu z logiko potrebe po razumevajočem drugem in (samo)pomilovanju – vzbuja silno navdušenje. Oboji razumejo, da obisk koncerta Laibach v takšnih okoliščinah ne more biti drugega kot politično dejanje. Kar seveda dobro razume tudi Podgoršek in kar njegov dokumentarec napravlja za eksplicitno političen in anti-avtoritar film (v smislu jasno definiranih izhodišč, cilja in parol, pri čemer sploh ni pomembno, v kolikšni meri so slednje mišljene cinično) in kot tak čisti *novum* v slovenskem prostoru. Če se utegne zazdeti, da je že gola narava obeh obravnavanih subjektov – Laibach in sodobne Amerike – dovolj za avtomatski politični pečat filma, je v resnici šele režiserjevo prešitje obeh tisto, ki film zaokroži v dialektično celoto in odreši statusa propagande: ameriško občinstvo na Laibach zre v kontekstu sodobne Amerike, Laibach navzdol zre na sodobno Ameriko v kontekstu sebe, medtem ko Podgoršek v (včasih dobesedno) stranskih ulicah razpira komunikacijske kanale, prek katerih se potihem razgalja impotenca enoumne reakcije na enoumno akcijo in tako ustvarja nov kontekst, v katerem šele dobijo pravo težo besede hišnega filozofa Petra Mlakarja, ki proti koncu filma pred nekim koncertom nagovori občinstvo: “*United you fall. Divided you stand.*” Seveda je Podgorškov ustvarjalni duh preveč nemiren, da bi se zadovoljil zgolj s politično izjavo kot avtorskim izrazom. Navidezno enotirnost filma bogati nešteto drobnih avtorjevih posegov, ki se gradijo v kompleksno poetično strukturo. O tem najbolj zgovorno priča časovna in geografska razpršenost, ki preprečuje, da bi se dokument turneje izrodil v klasičen glasbeni *road movie* ter namiguje, da je dramaturški lok mnogo bolj zapleten in da mu gre korenine iskati drugje. Zelo očiten napotek za natančnejše branje sta tudi čudno katarzična zaključek in začetek filma. Na koncu filma vse besede preglasi in prekrije kolaž podob največja uspešnica Laibach *Opus Dei*, ki s svojo himnično-spravno štimungo poskrbi za v bistvu najbolj ironičen komentar pravkar videni celoti, na samem začetku pa Podgoršek poskrbi za elegantno refleksijo lastnega statusa slovenskega režiserja čez lužo: poetična sekvenca, v kateri se papirnata vrečka vrtniči v zraku med nebotičniki, je skoraj dobeseden *remake* Zdravičeve newyorške poeme *Breath* (1976) – učinek je identičen, tudi če ne gre za zavesten *hommage*.